

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

การพัฒนาชุมชน, กรม. กองฝึกอบรม. คู่มือและประมวลสำหรับวิทยากร เล่มที่ 1.

พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น, 2512.

กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน. ยุทธศาสตร์การต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์

แห่งประเทศไทย (พ.ค.ท.) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กระต๊าก

บางปะอิน, 2520.

โกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์. "พฤติกรรมทางการเมืองของชาวบ้านที่มีผลต่อการพัฒนา

สังคมชนบทไทย." ใน รายงานการสัมมนาเรื่อง สถานการณ์ปัจจุบัน

และปัญหาการนำสังคมศาสตร์มาใช้ในการพัฒนาสังคมชนบทไทย.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2519.

กมล อุดมพันธ์, เชิดวิทย์ ฤทธิ์ประศาสน์ และสุจิตรา ชนานันท์. การบริหาร

การพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหานคร, 2523.

คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. กองศึกษาภาวะ

เศรษฐกิจและเผยแพร่การพัฒนา. แผนพัฒนาชนบทยากจนในระยะของ

แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 2525 - 2529.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อดุลยานโศ, 2524.

ประเมินผลการพัฒนาในระยะครึ่งแผนพัฒนา ฉบับที่ 4 (2520 -

2522) กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี,

2523.

ควอริช เวลส์. การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ. แปลโดย

กาญจณี สมเกียรติกุล และยุพา ชมจันทร์. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2519.

- โมลิต ปันเปียมรัชฎ์ และคณะ. ชนบทอีสาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- จรูญ สุภาพ. ระบบการเมืองเปรียบเทียบ (ประชาธิปไตย : เผด็จการ) และ
หลักวิเคราะห์การเมืองแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช; 2519.
- จังหวัดอุดรธานี. โครงการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน จังหวัดอุดรธานี พ.ศ.2521.
อุดรธานี : โรงพิมพ์ไทยสามัคคี, 2521.
- ฉลอง ภิมยรัตน์. กระบวนการกลุ่ม. คู่มือประกอบการเรียนวิชาศึกษา 325
ตามหลักสูตรสภาการฝึกหัดครู, 2519.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเมืองกับการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
ดวงทีการพิมพ์, 2523.
- เชิดชาย เหล่าหัด้า. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา,
2517.
- ศิริก ฤกษ์ทราย. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เศศ, 2522.
- ทินพันธ์ นาคะตะ. "แนวโน้มและปัญหาสำคัญของระบบการเมืองการบริหารของไทย
ในทศวรรษ 1980." ใน ประเทศไทยในทศวรรษ 1980 : ปัญหาสำคัญ
อุปสรรคและแนวโน้ม. สมศักดิ์ ชูโต และคณะ, ผู้รวบรวม กรุงเทพฯ :
ประสานศิลป์การพิมพ์, 2524.
- ทองโรจน์ อ่อนจันทร์. "เศรษฐกิจการเกษตรกับการพัฒนาชนบท" ใน รายงาน
การสัมมนาเรื่องสถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาการนำสังคมศาสตร์มาใช้ในการ
พัฒนาสังคมชนบทไทย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2519.
- ธิดา สาระยา. "โครงสร้างชนชั้นในสังคมไทยสมัยสุโขทัยและต้นอยุธยา" ใน
รวมปาฐกถาจากสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521.

ธงชัย สันติวงษ์. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516.

นิพนธ์ ศศิธร. "การบริหารกับปัจจัยแวดล้อม" ใน ทฤษฎีและแนวความคิดในการพัฒนาประเทศ. อมร รักษาสัตย์ และ ชัดคิยา กรรณสูต, ผู้เรียบเรียง. พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515.

ประคิษฐ์ มัชฌิมา. สังคมไทยชนบทและการสหกรณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

มุสดี สัตยมานะ. การบริหารรัฐกิจ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พีระพัฒนา, 2521.

พัฒน สู่จ่านงค์ และคณะ. การพัฒนาแบบผสมผสานสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิชิต, 2518.

ไพโรจน์ สิตปรีชา. "สภาพปัญหาและการบริหารราชการของไทย". ใน การพัฒนาประเทศ. จุฑา สู่ภาพ. บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522. (เอกสารวิชาการจัดพิมพ์เพื่อเป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ 20 ปี คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2524.

พีรพล ไพรเทศาวิทย์. "การพัฒนาชนบท : ปัญหาและแนวทางแก้ไขที่ทันโลก." ใน การวางแผนพัฒนาชนบท จังหวัด อำเภอบ่อทอง ทฤษฎีและปฏิบัติ. พีรพล ไพรเทศาวิทย์, ผู้แต่งและเรียบเรียง. กรุงเทพมหานคร : สारวมวลชน, 2523.

มหาดไทย, กระทรวง. กรมการพัฒนาชุมชน. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์กรมการพัฒนาชุมชน, 2524.

สุเทพ สุนทรเกษม. "โครงสร้างของสังคมหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ".
ใน สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: สุเทพ สุนทรเกษม,
บรรณาธิการ. พระนคร : โรงพิมพ์สมาคมนักสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,
ไทย, 2511.

สุวิทย์ ยิ่งวรพันธ์. พัฒนาชนบทในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์อักษรสาส์น, 2512.

สุวรรณ สุวรรณเวช, พ.ศ.ศ. หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แนวการเขียน
วิทยานิพนธ์รายงานทางวิชาการ และรายงานประจำภาค.
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2510.

สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 3 พระนคร : สำนักพิมพ์เกษมสุวรรณ,
2514.

สมทรง เขมะวิชานุกิต. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : ทวีกิจ
การพิมพ์, 2521.

ศศิธร เขมาภิรัตน์. กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ชวนการพิมพ์, 2524.

อนันต์ เกตุวงศ์. การบริหารการพัฒนา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2522.

อรุณ ภัทรวรม. พฤติกรรมข้าราชการไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไอเคียน
- สโตร์, 2524.

อานนท์ อาภาภิรมย์. ลักษณะสังคมและปัญหาสังคมของไทย. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

อิสระ สุวรรณบล. ราชการไทย : วิวัฒนาการและการวิเคราะห์ แผนกวิชา
รัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. (เอกสารอัครสำเนา)

เอกสารทางราชการ

การพัฒนาชุมชน. กรม. กองปฏิบัติการ. "ธนาคารและยุงฉาง." (อัครสำเนา)

"ตอบกระทู้ที่ 177 ของ 4 ของนายธีรศักดิ์ อัครบวร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
สภาผู้แทนราษฎร เรื่องการช่วยเหลือชาวนาปี 2524." (อัครสำเนา)

สำนักงานโครงการเงินกู้. แผนดำเนินการโครงการพัฒนาชุมชน
ระดับหมู่บ้าน ระยะที่ 2 ระหว่าง ตุลาคม 2524 - กันยายน 2526.
(อัครสำเนา)

จังหวัดอุดรธานี. "รายละเอียดการดำเนินงานโครงการธนาคารข้าว จังหวัด
อุดรธานี" (อัครสำเนา)

มหาดไทย, กระทรวง. "แผนมหาดไทยแม่ทฉบับที่ 3 พ.ศ. 2525-2529."
เอกสารหมายเลข ผ.บ.ท. 612524. (อัครสำเนา)

วารสารและหนังสือพิมพ์

จักรกฤษณ์ นรนิติคองการ. "แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาชนบท." วารสาร
พัฒนบริหารศาสตร์. 21 (เมษายน 2524) : 177 - 219.

"สารของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เนื่องในวาระดิถีขึ้นปีใหม่."
วารสาร เศรษฐกิจและสังคม. 17 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2523) : 5-7.

"ปรากฏานพิเศษ ๓. พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีต่อชมรมนักบริหาร
ข้าราชการพลเรือน." บ้านเมือง (25 มิถุนายน 2525) : 6.

วันชัย จุลสุคนธ์. "ธนาคารข้าว" วารสารพัฒนาชุมชน 18 (กรกฎาคม 2522),

เอกสารอื่น ๆ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเมือง-การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย สมัยอยุธยา
รัตนโกสินทร์. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

(อัครสำเนา)

นิธิ เอียงศรีวงษ์. การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์. เอกสารวิชาการหมายเลข 11
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523. (อัครสำเนา)

ประคิษฐ์ มัชฌิมา. คำบรรยายสังคมวิทยาชนบท. ภาควิชาสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2513. (อัครสำเนา)

วิทยา สุจริตชนารักษ์. ข้อเสนอเกี่ยวกับความคิดเรื่องอำนาจในสังคมไทยกับ
หลักวิเคราะห์การเมืองไทย. คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
ม.ป.ป. (อัครสำเนา)

วัฒนา อิศรางกูร ณ อยุธยา. "โครงการธนาคารข้าว." สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์,
2524. (อัครสำเนา)

กฎหมายและระเบียบ

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการบริหารงานพัฒนาชนบท พ.ศ. 2524.
ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2524.

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. 2523.
ลงวันที่ 21 เมษายน 2523.

การพัฒนาชุมชน, กรม. ระเบียบการและแนวทางปฏิบัติงานธนาคารข้าว.

หนังสือทางราชการ

การพัฒนาชุมชน, กรม. กองปฏิบัติการ. เรื่องการจัดตั้งธนาคารข้าว.

บันทึกลงวันที่ 20 พฤศจิกายน 2523.

จังหวัดอุดรธานี. ที่ทำการพัฒนาชุมชน. เรื่องโครงการธนาคารข้าว.

บันทึกข้อความลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2523.

จังหวัดอุดรธานี. ที่ทำการพัฒนาชุมชน. เรื่องการดำเนินงานโครงการธนาคารข้าว.

บันทึกลงวันที่ 28 ตุลาคม 2524.

สัมภาษณ์

พิศาล มูลศาสตร์สาทร. ปลัดกระทรวงมหาดไทย สัมภาษณ์, 26 กุมภาพันธ์ 2525.

สุวชัย ทองนพ. รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน สัมภาษณ์, 13 มกราคม 2525.

สมภาพ ศรีวรรณ. ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2524.

ศรีรัตน์ หริรักษ์. ร.อ. ผู้อำนวยการปกครองท้องที่ กรมการปกครอง
สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2525.

สมบุญ นันทวิจิตร. ผู้ช่วยพัฒนาการจังหวัดอุดรธานี สัมภาษณ์, 22 ธันวาคม 2525.

บรรพต อัมวานนท์. นายอำเภอบ้านดุง (นายอำเภอเพ็ญคนเดิม) สัมภาษณ์,
21 ธันวาคม, 2524.

ปราโมทย์ สุวรรณศรี. นายอำเภอเพ็ญ สัมภาษณ์, 17 ธันวาคม 2524.

ขุนพล กุมภีร์. หัวหน้างานอาชีพ กองปฏิบัติการ กรมการพัฒนาชุมชน
สัมภาษณ์, 7 มกราคม 2525.

บุญลือ เชื้อหอม. พัฒนาการอำเภอเพ็ญ (เดิม) สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2524.

นวลจันทร์ อัญญัติ. พัฒนาการประจำตำบลสุ่มเส้า สัมภาษณ์,
9 ธันวาคม 2524.

บัว มีเพียร. กำนันตำบลสุ่มเส้า สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม 2524.
ทองพูน บุตรศักดิ์. ผู้ใหญ่บ้านโคกก่อง สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2524.
สุบิน ชาติ. ผู้ใหญ่บ้านแพงศรี (คนเดิม) สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม
2524.

ทองดี เบ้าทอง. ผู้ใหญ่บ้านแพงศรี (คนใหม่) สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2524.
นวลศรี กำจัดภัย. พ่อค้าคนกลางบ้านโคกกลาง-โคกก่อง สัมภาษณ์,
8 ธันวาคม 2524.

ผู้จัดการร้านรับซื้อข้าว จำนวน 2 แห่ง ๆ ละ 1 คน. สัมภาษณ์, 9 ธันวาคม
2524.

ชาวบ้านโคกก่องที่ไม่เป็นสมาชิกธนาคารข้าวจำนวน 10 คน. สัมภาษณ์,
11 - 12 ธันวาคม 2524.

ชาวบ้านแพงศรีที่ไม่เป็นสมาชิกธนาคารข้าวจำนวน 10 คน. สัมภาษณ์, 14 - 15
ธันวาคม 2524.

หนังสือภาษาอังกฤษ

Almond, Gabriel A. and Coleman, James S. The Politics of the
Developing Areas. Princeton: Princeton University
Press, 1960.

Easton, David. A Framework for Political Analysis. New Jersey:
Prentice Hall Inc, 1965,

La Palombara, Joseph. Bureaucracy and Political Development.
Princeton: Princeton University Press, 1967.

- Mosel, James N. "Thai Administration Behavior," in Toward the Comparative of Public Administration. Edited by William J. Siffin. Bloomington : Indiana University Press, 1957.
- Riggs, Fred. "Agraria And Industria," in Toward a Comparative Study of Public Administration, Edited by William J. Siffin. Bloomington : Indiana University Press; 1959. .
- Wit, Danial. Thailand and Another Vietnam. NY : Charles Scribner's sons, 1968.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถามสำหรับสมาชิกธนาคารข้าวและกรรมการธนาคารข้าว
คำชี้แจงในการกรอกแบบสอบถาม

1. โปรดตอบแบบสอบถามตามความรู้ที่จริง ๆ ของท่าน คำตอบทั้งหมดจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ
2. โปรดกาเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ท่านเห็นสมควร และเติมค่าในช่องว่างที่เว้นไว้

ตอนที่ 1

1. ขนาดที่ดินที่ใช้ในการประกอบอาชีพ.....ไร่
2. การถือครองที่ดิน
  - ( ) เป็นของตนเองทั้งหมด ( ) เช่าที่ดินบางส่วน
  - ( ) เช่าที่ดินทั้งหมด
 ค่าเช่าที่ดินคอปี้ จำนวน ..... บาท (ชาวคึกเป็นถึงจำนวน.....ถึง)
 ให้เช่าที่ดินคอปี้ จำนวน ..... บาท (ชาวคึกเป็นถึงจำนวน.....ถึง)
3. รายได้คอปี้ จำนวน.....บาท
4. รายจ่ายคอปี้ จำนวน ..... บาท
5. ผลผลิตคอปี้
  - 5.1 เก็บไว้บริโภค..... เกวียน
  - 5.2 ขาย ..... เกวียน
  - 5.3 ผ่ากข้าว ..... ถึง

ตอนที่ 2

6. ปัจจุบันรายได้พอเพียงในการใช้จ่ายในครอบครัวของท่านหรือไม่
- ( ) เพียงพอ ( ) ไม่เพียงพอ
- ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
7. ปัจจุบันท่านมีหนี้สินหรือไม่
- ( ) มี ( ) ไม่มี
- จำนวน ..... บาท
- ดอกเบี้ยร้อยละต่อปี ..... บาท
8. เหตุผลที่เป็นหนี้สิน (ตอบได้มากกว่าข้อเดียว) เรียงตามลำดับความสำคัญ
- ( ) ใช้ในการประกอบอาชีพ ( ) สร้างบ้าน
- ( ) ใช้จ่ายในครอบครัว ( ) ค่ารักษาพยาบาล
- ( ) ชำระหนี้เดิม ( ) ค่าใช้จ่ายในการศึกษา
- ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
9. ท่านเคยยืมข้าวเพื่อนำมาบริโภคภายในครอบครัวของท่านหรือไม่
- ( ) เคย เพราะ .....
- ( ) ไม่เคย เพราะ .....
- ถ้าเคย ท่านยืมจำนวน ..... ถัง
- ดอกเบี้ย ..... ถัง
- ผู้ที่ให้ยืม .....
- ช่วงเวลาที่ยืม (ฤดูกาล).....
10. ปัจจุบันท่านยืมข้าวเพื่อนำมาบริโภคภายในครอบครัวหรือไม่
- ( ) ยืม เพราะ .....
- ( ) ไม่ยืม เพราะ .....

ท่านยื่นจำฉนวน ..... ถึง

คอกเบี้ย ..... ถึง

ผู้ที่ให้ยืม .....

11. ท่านเคยขายข้าวเขียวหรือไม่

( ) เคย เพราะ .....

( ) ไม่เคย เพราะ .....

ขายจำนวน ..... เกวียน

ผู้ที่ซื้อ .....

ช่วงระยะเวลาที่ขาย .....

12. ท่านขายผลผลิตอย่างไร

( ) นำไปขายเอง

( ) ขายให้พ่อค้าคนกลาง

( ) ขายให้สหกรณ์

( ) อื่น ๆ โปรดระบุ.....

13. ท่านขายผลผลิตหลัง เก็บเกี่ยวทันทีหรือไม่

( ) ขาย

( ) ไม่ขาย

ถ้าขายเพราะ

( ) ต้องการเงินด่วน

( ) มีพ่อค้ามารับซื้อ

( ) ขายตามสัญญา

( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

14. ท่านมีปัญหาในการประกอบอาชีพของท่านอย่างไร (ตอบได้หลายข้อ)

( ) ปัญหาที่ดินทำกินไม่เพียงพอ

( ) ปัญหาขาดแคลนน้ำจากชลประทาน

( ) ปัญหาขาดเงินทุน

( ) ปัญหาหนี้สิน

( ) ไม่มี

( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

15. ถ้าท่านประสบปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว ไม่เพียงพอท่านทำอย่างไร
- ( ) ญาติพี่น้อง โดยวิธีการ .....
  - ( ) เพื่อนบ้าน โดยวิธีการ .....
  - ( ) ผู้มีเงินภายในหมู่บ้าน โดยวิธีการ .....
  - ( ) ผู้มีเงินภายนอกหมู่บ้าน โดยวิธีการ .....
  - ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
16. ถ้าท่านขาดแคลนข้าวเพื่อบริโภคในครอบครัวท่านจะทำอย่างไร
- ( ) ยืมข้าวจากญาติพี่น้อง
  - ( ) ยืมข้าวจากผู้อื่น (โปรดระบุ)
  - ( ) รับจ้างผู้อื่น
  - ( ) นำสิ่งของไปแลกเปลี่ยน
  - ( ) ยืมข้าวจากธนาคารข้าว
  - ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
17. ท่านคิดว่าผู้ที่ยืมข้าวจากธนาคารข้าวมีเหตุผลอย่างไร
- ( ) เพราะขาดแคลนข้าวเพื่อบริโภคภายในครอบครัว
  - ( ) ยืมตามสิทธิ
  - ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
18. ท่านเห็นว่า ธนาคารข้าวมีความสำคัญต่อครอบครัวของท่านหรือไม่
- ( ) มี
  - ( ) ไม่มี เพราะ.....

ตอนที่ 3

19. ท่านเป็นหรือเคยเป็นสมาชิกของกลุ่ม สมาคม หรือกรรมการใดบ้างหรือไม่
- ( ) ไม่เคยเป็น
- ( ) เคยเป็นสมาชิกของ .....
- แต่ขณะนี้ไม่ได้เป็นเพราะ .....
- ( ) ขณะนี้เป็นสมาชิกของ .....
- ( ) กำลังจะเป็นสมาชิกของ .....

20. ท่านเห็นว่า ชาวบ้านมารวมกลุ่มเพราะ (ตอบได้หลายข้อ)

- ( ) มีผลประโยชน์ร่วมกัน
- ( ) ทางราชการเป็นผู้จัดตั้ง
- ( ) ผู้นำในหมู่บ้านเป็นผู้ชักนำ
- ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

ท่านเห็นว่า การแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาหมู่บ้านของท่าน ควรจะมีผู้ใดมีส่วนร่วมบ้าง (ตอบได้หลายข้อ) เรียงตามลำดับความสำคัญ

- ( ) ชาวบ้าน
- ( ) ผู้นำในหมู่บ้าน
- ( ) ข้าราชการ
- ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

21. ท่านได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธนาคารข้าวจากใคร (ตอบได้หลายข้อ)

- ( ) เพื่อนบ้าน
- ( ) ผู้นำในหมู่บ้าน
- ( ) ข้าราชการ
- ( ) สมาชิกในครอบครัว
- ( ) สื่อมวลชน
- ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

22. ท่านเห็นว่า ธนาคารข้าวจัดตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ผู้ใด (ตอบได้หลายข้อ)

- ( ) สมาชิกธนาคารข้าว ( ) ชาวบ้านบางคน
 ( ) ผู้นำในหมู่บ้าน ( ) ข้าราชการ
 ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

23. ท่านเข้าร่วมในธนาคารข้าว โดย

- ( ) สมัครใจ
 ( ) ทำตามสมาชิกในครอบครัวชักนำ
 ( ) ผู้นำในหมู่บ้านชักนำ
 ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

24. ท่านเห็นว่าธนาคารข้าวจัดตั้งขึ้นมาได้มีผู้ใดให้ความร่วมมืออย่างไรบ้าง

- ( ) ชาวบ้าน โดย .....
 ( ) ผู้นำหมู่บ้านโดย .....
 ( ) ข้าราชการโดย .....
 ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

25. ท่านเห็นว่าธนาคารข้าวมีผลดีต่อท่านอย่างไร (ตอบได้หลายข้อ)

- ( ) กู้ข้าวได้ ( ) ผากข้าวได้ดอกเบี้ย
 ( ) ผากข้าวเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ( ) ค่าประกันให้ผู้อื่นได้
 ( ) ไม่ต้องขายข้าวเสียด ( ) เก็บข้าวไว้ขายเมื่อได้ราคาดี
 ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

26. ท่านทราบวัตถุประสงค์ของธนาคารข้าวคืออะไร (ตอบได้หลายข้อ)

- ( ) ชาวบ้านมีข้าวบริโภคเพียงพอ
- ( ) แก้ปัญหาการตกขาวเขียว
- ( ) แก้ปัญหาพ่อค้าคนกลาง
- ( ) เพื่อช่วยเหลือกันและกันในหมู่บ้าน
- ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....

27. ท่านเห็นว่าธนาคารข้าวในหมู่บ้านของท่านประสบความสำเร็จเพียงใด

- ( ) ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี
- ( ) ประสบความสำเร็จบ้างบางประการ
- ( ) ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร
- ( ) ไม่ประสบความสำเร็จเลย

28. การจัดตั้งและการดำเนินการธนาคารข้าว จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ทางราชการหรือไม่

- ( ) จำเป็น
- ( ) ไม่จำเป็น เหตุผลเพราะ .....
- .....

29. ท่านคิดว่าผู้นำท้องถิ่นของท่านควรจะเป็นใคร (ตอบได้หลายข้อ)

- ( ) ข้าราชการที่อำเภอ
- ( ) กำนัน
- ( ) ผู้ใหญ่บ้าน
- ( ) ครู
- ( ) พระสงฆ์
- ( ) ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในหมู่บ้าน (โปรดระบุ)

1.....

2.....

30. ผู้นำท้องถิ่นจากข้อ 29 ได้มีส่วนอย่างไรในธนาคารข้าว (ตอบได้หลายข้อ)
- ( ) ซึ่งแจ่งรักสูงให้ชาวบ้านและเป็นประโยชน์เข้าร่วมโครงการธนาคารข้าว
  - ( ) เสียสละส่วนตัวเพื่อธนาคารข้าว ประกอบด้วย.....
  - ( ) เข้าร่วมเป็นกรรมการธนาคารข้าว
  - ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
- ท่านเห็นว่าผู้นำท้องถิ่นมีความสามารถในการดำเนินการธนาคารข้าวหรือไม่
- บ้านโคกกอง .....
- ( ) มี ระดับ .....
  - ( ) ไม่มี ระดับ .....
- บ้านแพงศรี ผู้นำท้องถิ่นคนเดิม
- ( ) มี .....
  - ( ) ไม่มี .....

ตอนที่ 5

31. กรรมการธนาคารข้าวมีทั้งหมด.....คน.
บอกชื่อได้จำนวน.....คน
คนไม่คี ( ) มี.....ระดับ
( ) ไม่มี
32. ท่านเห็นว่ากรรมการธนาคารข้าว ทำงานตรงกับความต้องการของท่านหรือไม่
- บ้านโคกกอง
- ( ) ตรงตามความต้องการ
  - ( ) ไม่
- บ้านแพงศรีกรรมการชุดเดิม
- ( ) ตรงตามความต้องการ
  - ( ) ไม่

33. กรรมการธนาคารข่าวนี้น่าเชื่อถืออย่างไร .....
- .....
34. ผู้ที่จะเป็นสมาชิกธนาคารข่าว มีการคัดเลือกอย่างไร
- ( ) ผู้ที่มีที่นาในหมู่บ้าน ( ) ชาวบ้านทุกคน
- ( ) ผู้ที่มีฐานะดี ( ) ผู้ที่มีฐานะยากจน
- ( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
35. หลักเกณฑ์การกู้ยืมข่าวจะต้องทำอย่างไร
1. ผู้ยืม .....
  2. ยื่นกู้ต่อ .....
  3. จำนวนที่กู้ .....
  4. ดอกเบี้ยที่กู้ .....
  5. ผู้ทอนุมัติให้กู้ .....
  6. หลักฐานการกู้ .....
  7. ผู้ค้ำประกัน .....
36. หลักเกณฑ์การให้ข่าวคืนธนาคารข่าว จะต้องทำอย่างไร
1. ยื่นให้คืนต่อ .....
  2. ผู้ที่รับคืน .....
  3. หลักฐานการให้คืน .....
  4. ถ้าไม่ใช้คืนผู้ติดตามคือ .....
  5. เหตุจำเป็นที่เลื่อนระยะเวลาส่งให้คืน .....
  6. ถ้าไม่ใช้คืนโดยสิ้นเชิงมีวิธีการอย่างไร .....

37. หลักเกณฑ์การฝากข้าวในธนาคารข้าว จะต้องทำอย่างไร
1. เป็นสมาชิกหรือไม่ ( ) เป็น ( ) ไม่เป็น
  2. ดอกเบี้ยที่ได้ .....
  3. ผู้ที่รับฝาก .....
  4. สถานที่ฝาก .....
  5. หลักฐานการฝาก .....
  6. การออกจากสมาชิกทำได้โดย .....
38. ปัจจุบันเป็นธนาคารข้าวมีข้าวฝากประมาณ ..... เกวียน
ให้ยืมทั้งสิ้น ..... เกวียน

ตอนที่ 6

39. ในหมู่บ้านมีกิจกรรมใดบ้างที่ชาวบ้านจะร่วมมือกันทำงานเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวมอย่างจริงจัง (ตอบได้หลายข้อ)
( ) งานสร้างหรือซ่อมถนน	( ) งานชลประทาน
( ) งานศาสนา	( ) งานโรงเรียน
( ) งานป้องกันหมู่บ้าน	( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
40. ท่านมีส่วนร่วมในธนาคารข้าวอย่างไร (ตอบได้หลายข้อ)
( ) ให้ที่ดิน	( ) ให้วัสดุ
( ) ให้เงินทุน	( ) ให้ข้าวเป็นทุน
( ) เสียสละแรงงาน	( ) อื่น ๆ โปรดระบุ .....
41. ท่านเข้าร่วมประชุมธนาคารมากน้อยเพียงใด
( ) ร่วมประชุมทุกครั้ง	( ) ประชุมบางครั้งโดยส่วนมาก
( ) ประชุมไม่กี่ครั้ง	( ) ไม่ร่วมประชุมเลย

42. ท่านใช้สิทธิเลือกตั้งกรรมการธนาคารข้าวหรือไม่
 ไร่ ไม่ใช่
43. ท่านเคยเสนอความเห็นของท่านต่อที่ประชุมธนาคารข้าวหรือไม่
 เคย ไม่เคย
44. กิจกรรมที่ท่านปฏิบัติในธนาคารข้าว (ตอบได้หลายข้อ)
 ฝากข้าวเป็นประจำทุกปี ฝากข้าวบางปี
 กู้ยืมข้าวทุกปี กู้ยืมข้าวเมื่อจำเป็น
 เป็นผู้ค้าประกันให้ผู้อื่น
45. ท่านเห็นว่าสมาชิกธนาคารให้ความร่วมมือช่วยเหลือกิจการธนาคารข้าวเพียงใด
 ร่วมมือกันเป็นอย่างดี ร่วมมือกันพอควร
 ร่วมมือกันเพียงเล็กน้อย ไม่ร่วมมือกันเลย
46. ท่านเห็นว่ากิจการธนาคารข้าวมีปัญหาอย่างไร (ตอบได้หลายข้อ) เรียงตามลำดับความสำคัญ
 ปัญหาเรื่องสมาชิกมีน้อย
 ปัญหาเรื่องข้าวมีน้อยไม่เพียงพอ
 ปัญหาเรื่องผู้นำไม่มีความสามารถ
 ปัญหาเรื่องกรรมการธนาคารข้าวทำงานไม่ได้ผล
 ปัญหาเรื่องขาดความช่วยเหลือจากทางราชการ
 ปัญหาเรื่องชาวบ้านยากจนไม่มีทุนและเวลา
 อื่น ๆ โปรดระบุ .....
47. ท่านเห็นว่าควรแก้ไขปัญหาคตามข้อ 46 อย่างไร
 .....
 .....

แบบเพิ่มเติมของกรรมการธนาคารข้าว

1. ท่านเป็นกรรมการธนาคารโดยวิธีการอย่างไร
  - ( ) ผู้นำท้องถิ่นแต่งตั้ง
  - ( ) ข้าราชการแต่งตั้ง
  - ( ) ชาวบ้านเลือกตั้งโดยตนเองไม่สมัครใจ
  - ( ) ชาวบ้านเลือกตั้งโดยตนเองสมัครใจ
 ท่านเข้าใจว่า กรรมการธนาคารข้าวมีหน้าที่อย่างไร .....
 .....
 .....
2. ในการเป็นกรรมการธนาคารข้าว ท่านคิดว่าท่านเสียเวลาและรายได้ของท่านหรือไม่
  - ( ) เสีย
  - ( ) ไม่เสีย
3. ท่านมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการธนาคารข้าวมากน้อยเพียงไหน
  - ( ) รวมเป็นประจำ
  - ( ) รวมบ่อยครั้ง
  - ( ) รวมเป็นครั้งคราว
  - ( ) ไม่เข้าร่วมเลย
4. ท่านเห็นว่า กรรมการธนาคารข้าวทำงานร่วมกันเท่าเทียมกันหรือไม่
  - ( ) ทำงานร่วมกันดี
  - ( ) ไม่
5. การตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการธนาคารข้าว เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใด
  - ( ) ผู้นำท้องถิ่น
  - ( ) ข้าราชการ
  - ( ) กรรมการธนาคารข้าว
  - ( ) ประชาชนและเห็นควรแก้ปัญหาวางไร
6. ท่านคิดว่า กิจการธนาคารข้าวมีปัญหาอะไรบ้างในการบริหาร
  - .....
  - .....
  - .....

ภาคผนวก ข.

ระเบียบการ

และ

แนวทางการปฏิบัติงานธนาคารชาว

1. วิธีการดำเนินงาน

1. สสำรวจปัญหาและความต้องการอันแท้จริงของราษฎร
2. ให้สภาตำบลหรือราษฎรในท้องถิ่นพิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านที่สมควรจัดตั้งธนาคารชาวหมู่บ้านที่จะดำเนินการควรมีลักษณะดังนี้
  - ประชาชนมีอาชีพทำไร่นาเป็นส่วนใหญ่
  - ประชาชนส่วนหนึ่งมีฐานะอัตรัดคยากไร้
  - ประชาชนในท้องถิ่นมีการรวมตัวกันและมีผู้นำที่มีความกระตือรือร้นและตั้งใจจริง

ในการจัดตั้งธนาคารชาวควรยึดหมู่บ้านเดียวเป็นหลักไม่ควรจัดรวมกันหลาย ๆ หมู่บ้าน ทั้งนี้เพื่อสะดวกต่อการดำเนินงาน ดังนั้นจึงเป็นเรื่อง "ธนาคารชาวประจำหมู่บ้าน"

3. ประชาสัมพันธ์ให้คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ราษฎร ได้เข้าใจในนโยบายเหตุผลความจำเป็นในการจัดตั้งธนาคารชาวอย่างแท้จริงให้เข้าใจว่าธนาคารชาวนั้นสามารถแก้ไขปัญหาค่าความเดือดร้อนของประชาชน และให้เห็นว่าการจัดตั้งธนาคารชาวเป็นเรื่องของราษฎรทุกคนที่จะต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ราษฎรจำเป็นต้องดำเนินงานด้วยตนเองจึงจะประสบผลสำเร็จ ส่วนทางราชการเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถ

4. เปิดรับสมาชิกที่มีความประสงค์สมัครใจจะเข้าร่วมดำเนินงานตามโครงการ และกำหนดวันนำข้าวมาฝาก โดยให้จัดทำบัญชีสมาชิกธนาคารข้าว บัญชีการรับฝากข้าว เก็บไว้ที่กลุ่มและให้สมุดบัญชีจะสะสมข้าวให้สมาชิกสำหรับถือไว้เป็นหลักฐาน (ในกรณีที่มี) ในการรับฝากข้าวให้กำหนดมูลค่าหุ้นไว้ด้วยเพื่อสะดวกต่อการปันผล เช่น อาจกำหนดว่า 20 กก. เท่ากับ 1 หุ้น หรือ 50 กก. เท่ากับ 1 หุ้นก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อบังคับของกลุ่ม

5. สถานที่ดำเนินงาน ควรพิจารณาสถานที่ตั้งให้อยู่ในสถานที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน และควรเป็นที่ส่วนรวมที่มีผู้บริจาคให้ หรือที่สาธารณะที่ได้รับอนุมัติให้ใช้เป็นสถานที่ดำเนินการไม่ควรใช้ที่ดินส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

6. ข้าวของธนาคารให้เก็บไว้ที่ศูนย์กลางของธนาคารหรือจะฝากไว้ตามฉางของสมาชิกในกรณีที่มีฉางกลางไม่สามารถบรรจุได้หรือยังไม่มี หรืออาจจะใช้สถานที่หนึ่งสถานที่ใดที่เห็นว่าเหมาะสมเก็บข้าวไว้ก่อนก็ได้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสะดวกในการขนส่งและการเก็บรักษา โดยให้มีการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย ให้เรียบร้อยทุกครั้งที่มีการขนเข้าและย้ายออก

7. ให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมกำหนดระเบียบ หลักการดำเนินงานของกลุ่ม โดยให้คำนึงถึงขอบเขตการดำเนินงาน ดังนี้

7.1 เลือกตั้งคณะกรรมการบริหารงาน เรียกว่า "คณะกรรมการบริหารธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน" 1 ชุด ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน เพื่อบริหารกิจกรรมธนาคารข้าวในระยะแรก กำหนดหน้าที่และระยะเวลาการบริหารของคณะกรรมการอื่นอีก 4 คน คือ รองประธาน เหนือหญิง ปฏิคม และเลขานุการ มีพัฒนาการเป็นที่ปรึกษา

7.2 กำหนดคุณสมบัติของสมาชิก และการขาดจากการเป็นสมาชิก

7.3 วิธีการหาทุน สำหรับดำเนินการอาจจะทำในรูปเรียกหุ้นจากสมาชิกเป็นข้าว เงินสด หรือการรับบริจาค เป็นต้น

7.4. ทุนสำหรับดำเนินการควรจัดเป็นไปในรูปข้าวเปลือก หรือข้าวสาร ให้พิจารณาตามความเหมาะสมของท้องถิ่น (ไม่ควรรับเป็นเงินสด)

7.5 กำหนดคุณสมบัติของผู้หรือรับบริการความช่วยเหลือ ระเบียบการ กู้ยืม-การสงเคราะห์ การรับฝาก-การซื้อ การขาย การจำหน่ายข้าว

7.6 การแบ่งสรรผลประโยชน์ระหว่างสมาชิกและกลุ่ม

7.7 กำหนดมาตรการควบคุมการดำเนินงานของกลุ่ม

7.8 กำหนดบทลงโทษสมาชิกผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่ม

8. กรมการพัฒนาชุมชนจะพิจารณาให้การสนับสนุนค่าน้ำสต็อกอุปกรณ์ที่จำเป็น ในการก่อสร้างนางข้าวสำหรับใช้รวบรวมข้าวของกลุ่มเป็นกรณี ๆ ไป

2. กิจกรรมของธนาคารข้าว

1. รับฝากข้าวจากสมาชิก ซึ่งถือว่าเป็นกิจกรรมหลักของการดำเนินงาน ธนาคารข้าว

2. ให้สมาชิกกู้ยืมข้าวไปใช้บริโภคและทำพันธุ์ในฤดูหนาว สำหรับปริมาณ มากน้อยขึ้นอยู่กับพิจารณาของคณะกรรมการ

3. รวบรวมข้าวจากสมาชิกอาจใช้วิธีซื้อด้วยเงินสดได้ แต่วิธีนี้ต้องใช้ ทุนเป็นจำนวนมาก ดังนั้น อาจใช้วิธีรวบรวมข้าวด้วยเครดิตก่อนเมื่อขายได้แล้วจึง นำเงินนั้นมาให้แก่สมาชิก (ทุนดังกล่าว อาจจะต้องกลุ่มออมทรัพย์ฯ ร่วมด้วยก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่ดุลยพินิจของคณะกรรมการบริหารแต่ละแห่ง)

4. ขายข้าวโดยธนาคารข้าว ทั้งนี้เพื่อเป็นศูนย์กลางมิให้พ่อค้าคนกลางเอาเปรียบเกษตรกร (ธนาคารข้าวเป็นพ่อค้าคนกลางเสียเอง)

3. คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิก

1. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ทางด้านการเกษตรกรรมหรืออาชีพอื่นที่มีความซื่อสัตย์และสนใจในการดำเนินงานธนาคารข้าว และต้องการที่จะช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน เช่น ข้าราชการ เป็นต้น

2. จะต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาหรือที่พำนักอยู่ในหมู่บ้านนั้นมาไม่น้อยกว่า 6 เดือน
3. มีความสามารถส่งข้าวได้เมื่อสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวของทุกปี
4. เป็นผู้มีความประพฤติดี ไม่เล่นการพนันหรือดื่มสุราเป็นอาจิม
5. มีความอดทนและเสียสละเพื่อส่วนรวม

4. การสิ้นสุดการเป็นสมาชิก

1. ตาย
2. ลาออกจากการเป็นสมาชิก
3. ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ที่อื่นและมีความประสงค์จะลาออก
4. ไม่ส่งหุ้นประจำติดต่อกัน เกินกว่าสองครั้ง
5. หุ้นที่ส่งไปก่อนแล้วหากภายหลังขาดการส่งหุ้นติดต่อกัน เกินกว่าสองครั้ง ให้หุ้นที่ส่งไปแล้วนั้นตกเป็นสมบัติส่วนกลางของธนาคาร
6. ขาดคุณสมบัติการเข้าเป็นสมาชิกตามคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าเป็นสมาชิก

5. คณะกรรมการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน ประกอบด้วย กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน กรรมการอื่นอีก 4 คน คือ รองประธาน เจริญสุข ปฎิคม และเลขานุการ มีพัฒนากรเป็นที่ปรึกษา

หน้าที่ของคณะกรรมการ

1. กำหนดประชุมคณะกรรมการอย่างน้อย 2 เดือนต่อครั้ง
2. กำหนดวันประชุมใหญ่สามัญประจำปีแก่สมาชิก ปีละ 1 ครั้ง เพื่อแถลงผลงานประจำปี กำไร ขาดทุน งบดุล สมาชิกและหุ้นประจำปี กำหนดการกู้ยืมข้าวและเป้าหมายการดำเนินงานภายในเดือนกุมภาพันธ์หรือมีนาคมของทุกปี
3. จัดหาข้าวเพื่อทุนก่อตั้ง โดยการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้มีฐานะดีร่วมบริจาค
4. พิจารณาการกู้ยืมข้าวแก่ราษฎร

5. ติดตามผลการทำนาทำไร่ของผู้ เมื่อมีปัญหาให้พิจารณาหาทางแก้ไข
6. เรงรัคจักเก็บข้าวที่ราษฎรขี้มส่งธนาคาร
7. ดูแลรักษาข้าวไม่ให้เกิดการเสียหาย และรับผิดชอบต่อผลของการเสียหายที่เกิดขึ้น
8. พิจารณารับสมาชิกเพิ่มเติม
9. จัดทำบัญชีการรับ-จ่ายข้าวของสมาชิกให้เรียบร้อยถูกต้อง
10. จัดทำบัญชีรับ-จ่ายประจำปีเพื่อแสดงในที่ประชุมใหญ่
11. รายงานผลการดำเนินงานการประชุมต่าง ๆ ให้อำเภอทราบทุกครั้ง
12. พิจารณาจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อช่วยเหลือการดำเนินงานเฉพาะกิจการที่เห็นสมควรแล้ว เสนออำเภอแต่งตั้งต่อไป
13. ให้พัฒนากรประจำกลุ่มคอยให้คำแนะนำในการบริหารงาน การดำเนินงานของคณะกรรมการธนาคารข้าวโดยใกล้ชิด

การสิ้นสุดของคณะกรรมการ

1. ตาย
2. ถึงคราวออกตามวาระ 5 ปี จะต้องคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินการครั้งหนึ่ง ทั้งนี้ให้เป็นไปตามมติที่ประชุมใหญ่
3. ลาออก
4. มีความประพฤติเสื่อมเสียอันจะนำมาซึ่งความเสียหายแก่ธนาคารได้
5. สมาชิกไม่ไว้วางใจและเสนอชื่อร้องเรียนในที่ประชุมอย่างน้อยหนึ่งในสี่ให้เขาออก หรือนายอำเภอเห็นสมควรให้ออกเมื่อเห็นว่าจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ธนาคาร

6. การรับฝากข้าว

ในการฝากข้าวนั้นปริมาณขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคน มีมากฝากมาก มีน้อยฝากน้อย โดยผู้ที่จะฝากนำข้าวมาให้ที่ศูนย์ฯ ตามวันเวลาที่ได้นัดหมายไว้ เสนอรายการของธนาคารข้าวจะเป็นผู้ลงรายการรับฝากข้าวในบัญชีสมาชิกธนาคารข้าว และลงรายการในสมุดสัจจะสะสมข้าวไว้เป็นหลักฐานสำหรับสมาชิก (ถ้ามี)

คอกเบี้ยสำหรับผู้นำข้าวมาฝากขึ้นอยู่กับข้อบังคับของแต่ละกลุ่ม เช่น บางแห่งอาจให้คอกเบี้ยสำหรับผู้ฝาก 10 กก. ต่อ 2 กก.

7. คุณสมบัติของ ผู้กู้และระเบียบการกู้ยืม-การส่งใช้คืน

คุณสมบัติของผู้กู้หรือผู้รับบริการความช่วยเหลือ

1. เป็นผู้ที่ขาดแคลนข้าวบริโภค
2. เป็นผู้มีอาชีพในทาง เกษตรกรรม
3. จะต้องเป็นผู้มีภูมิลำเนาในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาไม่น้อยกว่า 3 เดือน
4. มีความประพฤติดี ไม่เล่นการพนันหรือค้ำสุราเป็นอาชีพ
5. เป็นผู้ที่เคยช่วยเหลืองานสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน
6. สามารถที่จะส่งคืนข้าวหรือราคาคิดเป็นเงินในขณะนั้นให้แก่ธนาคารได้เมื่อถึงกำหนดส่งใช้
7. จะต้องเป็นผู้ค้ำประกันและรับรองอย่างน้อย 1 คน
8. ผู้ที่จะหากเป็นสมาชิกของธนาคารจะได้รับการพิจารณาให้กู้ก่อนผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก
9. เมื่อถึงกำหนดส่งคืนข้าวที่กู้ไป (ภายในเดือนมกราคมของทุกปี) หากผู้ใดไม่ส่งข้าวหรือเงินตามราคาขณะนั้น จะงดการให้กู้ยืมข้าวในปีต่อไป
10. ให้ผู้ผู้นำข้าวส่งคืนยังสถานที่เก็บข้าวของธนาคารข้าวประจำหมู่บ้านโดยตนเอง.

หลักเกณฑ์การประมูลและการชำระคืน

1. การประมูลจะถือเกณฑ์ราษฎร 1 คน ต่อข่าวสาร 10 - 15 กก. ต่อเดือน หรือข้าวเปลือก 10 ถึง ต่อเดือน
2. การประมูลต้องมีราษฎรหรือสมาชิกเป็นผู้ค้ำประกัน 1 คน หากผู้ประมูลไม่สามารถส่งไร่ข้าวหรือเงินตามราคาได้ให้เรียกเก็บจากผู้ค้ำประกัน
3. การประมูลแต่ละรายจำนวนมากน้อยเท่าใดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการธนาคารข้าว จะเป็นผู้พิจารณาตามความเหมาะสม
4. ผู้ประมูลจะต้องส่งชำระเป็นข้าวเปลือก ดังนี้ ฎ ..... กก. จะต้องส่งคืน ..... กก. (อัตราดอกเบี้ยขึ้นอยู่กับข้อตกลงของกลุ่ม)
5. ถ้าผู้ประมูลเป็นข่าวสาร ฎ ..... กก. จะสีเป็นข้าวสารได้ประมาณ 60 กก.)
6. ระยะเวลาการประมูลและส่งใช้ ให้ผู้ประมูลถึงฤดูการทำนา และให้ส่งใช้เมื่อเสร็จฤดูการเก็บเกี่ยวแล้ว (ประมาณเดือนมีนาคมของทุกปี)
7. การส่งไร่ถ้าส่งเป็นเงินให้คิดราคาตามท้องถิ่นในขณะนั้น

8. หลักเกณฑ์การปันผลกำไร ในการดำเนินงานเพื่อคิดปันผลให้แก่สมาชิก จึงกำหนดมูลค่าหุ้นไว้ ซึ่งมูลค่าหุ้นขึ้นอยู่กับกลุ่มว่าจะกำหนดเท่าไร . อาจจะข้าว 50 กก. เท่ากับ 1 หุ้น หรือข้าว 100 กก. เท่ากับ 1 หุ้นก็ได้

1. เมื่อครบกำหนด..... ปี จะปันผลกำไรแก่สมาชิกครั้งหนึ่ง (ระยะเวลาขึ้นอยู่กับข้อตกลงของกลุ่ม)
2. ผลกำไรที่เก็บได้จะปันผลให้สมาชิกหุ้นละ ..... กก./ต่อปี (ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของกลุ่ม ฯ)
3. กำไรที่ได้จะปันผลคืนแก่เจ้าของ 2 ส่วน เก็บไว้เป็นของธนาคาร 1 ส่วน (ตัวอย่างมีม 10 กก. เมื่อถึงกำหนดส่งคืนให้ส่ง 13 กก. เป็นกำไร 3 กก. แบ่งคืนเจ้าของข้าว 2 กก. ที่เหลือ 1 กก. เก็บไว้เป็นหุ้นของธนาคาร)

4. กำไรสุทธิที่เหลือเป็นของธนาคารนี้ จะเป็นทุนสำรองสำหรับค่าเงินการต่อไป นอกเหนือจากหุ้นฝากประจำของสมาชิก
5. ทุนกองกลางของธนาคารนี้ หากมีผลกำไรมากขึ้นจะได้แบ่งนำไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้านต่อไป
6. เมื่อได้กำไรมากพอสมควรแล้วถึงจะแบ่งเป็นรางวัลสำหรับการดำเนินงานของคณะกรรมการ ทั้งนี้ จะทำได้ก็แต่โดยมติของที่ประชุมใหญ่

การรวบรวมข่าวของธนาคารข่าว

กิจกรรมของธนาคารข่าวที่สำคัญคือ การรับฝากข่าว การให้สมาชิกเยี่ยม การรวบรวมข่าวไว้ขายในราคายุติธรรม เพื่อช่วยเหลือราษฎรผู้ด้อยโอกาส อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการดำเนินงานธนาคารข่าว กิจกรรมดังกล่าวนี้จำเป็นต้องอาศัยวิธีการนำข่าวขึ้นฉาง การเก็บระวางรักษาข่าว และการรวบรวมข่าวอย่างมีประสิทธิภาพ ได้กำหนดวิธีการดำเนินงานธนาคารข่าว เพื่อให้บังเกิดผลดีไว้ดังนี้

9. วิธีการนำข่าวขึ้นฉางและการตรวจสอบข่าว

การนำข่าวขึ้นฉาง

ในการนำข่าวที่สมาชิกนำมาฝากหรือที่รวบรวมได้ขึ้นbungฉาง ก่อนที่จะดำเนินการนำข่าวขึ้นbungฉาง ธนาคารข่าวจะต้องจัดให้มีการควบคุมดูแลรักษาข่าวนั้น เพื่อป้องกันความเสียหายนั้นอาจจะเกิดขึ้นได้โดย

1. จัดให้มีเจ้าหน้าที่เฝ้าbungฉางของธนาคารข่าว เพื่อดูแลรักษาและรับผิดชอบไว้เป็นการแน่นอน อาจจะตั้งจากคณะกรรมการบริหารหรือสมาชิกก็ได้
2. อาจจัดให้มีการประกันภัยสำหรับข่าวในbungฉางตามมูลค่าทั้งหมดในขณะนั้น เมื่อจำหน่ายข่าวในbungฉางหมดก็ให้ส่งเบี้ยประกันคืน
3. จัดให้มีเครื่องมือเครื่องใช้ประจำbungฉาง เช่น เครื่องวัดความชื้น เครื่องชั่งน้ำหนักไม่น้อยกว่า 500 กิโลกรัม ฯลฯ

หน้าที่ต้องปฏิบัติสำหรับยูธแลร์กษาชาวในยุงฉาง

1. เตรียมยุงฉางที่จะเก็บรักษาข้าว ตรวจสอบปากกันยุงฉางโดยรอบอย่าให้มีรูรั่วให้นำแผ่นไพลหรือสาคตลงเปียกข้าว ซึ่งจะทำให้เสียหายได้ (ในกรณีที่มีข้าวหลายชนิดให้แยกยุงฉางเก็บข้าวไว้ตามชนิดข้าว)
2. ตรวจสอบคุณภาพของข้าว เช่น ข้าวเปลือก 5% แยกเก็บคุณภาพหนึ่ง ข้าวเปลือกชนิด 25% แยกเก็บอีกคุณภาพหนึ่ง ไม่ต้องคำนึงถึงพันธุ์ อย่าเก็บรวมกันเป็นอันขาด เพราะจะทำให้ข้าวชนิดเลวปะปนอยู่กับข้าวชนิดดี
3. ตรวจสอบความชื้นทุกครั้งที่จะนำข้าวเปลือกเข้าเก็บรวมในยุงฉาง ไม่ว่าจะมีจำนวนมากน้อยเพียงใด โดยข้าวที่จะนำเข้าเก็บในยุงฉางจะต้องมีความชื้นไม่เกิน 14% ถ้าเกินกว่านี้ควรจะต้องนำข้าวนั้นออกตากแดดหรือผึ่งลมให้แห้ง เสียก่อนจึงจะนำเข้าเก็บ ข้าวที่มีความชื้นสูงหากเก็บไว้นานเกินไปจะทำให้ข้าวที่รวมอัดตัวอยู่ในฉาง เกิดความร้อนและเสียหาย (เป็นพันหนุ) หากเป็นไปได้หรือกระทำได้ควรมีที่อบไม้ไผ่สานใส่ไว้ระหว่างกองข้าว เพื่อช่วยระบายความร้อนอีกชั้นหนึ่ง

- การตรวจสอบข้าวในระหว่างเก็บรักษาไว้ที่ฉาง

เจ้าหน้าที่ของธนาคารข้าว ควรปฏิบัติดังนี้

1. ให้ทำการตรวจ 1-2 ครั้ง ในหนึ่งสัปดาห์ โดยตรวจและสังเกตการรบกวนของศัตรู เช่น นก หนูว่าจะเข้าไปทำลายข้าวในยุงฉางได้หรือไม่ ถ้าปรากฏว่ามีศัตรูรบกวนได้จะต้องดำเนินการแก้ไขป้องกันโดยด่วนทันที
2. หมั่นตรวจสอบคุณภาพข้าว เช่น ตรวจสอบว่าข้าวเปลือกที่เก็บไว้มีความร้อนสูงผิดปกติธรรมดาหรือไม่ ซึ่งสามารถทำได้โดยใช้มือล้วงลึกลงไปกองข้าว หากพบว่าภายในกองข้าวมีความร้อนสูงผิดปกติ กรณีเช่นนี้ หากข้าวมีความชื้นสูงอยู่แล้ว จะทำให้ข้าวเป็นพันหนุได้ ซึ่งจะต้องรีบแก้ไขโดยเร็ว ลักษณะข้าวที่เป็นพันหนุมีดังนี้ คือ เปลือกข้าวจะมีจุกแห้ง และเป็นเมล็ดเหลืองจาง ๆ ถ้าเป็นมากจะมีสีเหลืองจืด หากพบว่าข้าวเป็นพันหนุจะต้องรีบแก้ไขในทันทีโดยให้รีบนำข้าวบริเวณที่เป็นพันหนุออกจากยุงฉางทันที ในการทำการตรวจสอบคุณภาพข้าวจะต้องทำอย่างน้อยทุก ๆ 15 วัน

3. เมื่อมีฝนตกควรเข้าไปตรวจสอบสภาพหลังคาของยุ้งฉาง และช่องระบายลมว่ามีน้ำฝนรั่วไหลหรือสาครเข้าทางช่องลมใดหรือไม่ ถ้ามีต้องรีบแก้ไขเบื้องต้นทันที เมื่อฝนหยุดตก ต้องรีบแก้ไขซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพดีโดยเร็ว

10. วิธีการรวบรวมข้าวไว้นาย เมื่อธนาคารข้าวมีการดำเนินงานก้าวหน้าและต้องการจะขยายกิจกรรม โดยการขายข้าวของสมาชิกในราคายุติธรรม

- วิธีดำเนินการ

การรวบรวมข้าวของธนาคารข้าวอาจกระทำไ้ดังต่อไปนี้

1. การซื้อขาดจากสมาชิก ธนาคารข้าวจะรวบรวมข้าวจากสมาชิกโดยการซื้อขาดตามราคาตลาดหรือราคาห้องฉันทั่ว ๆ ไป โดยวิธีการซื้อสด
2. การเป็นตัวแทนจำหน่าย ธนาคารข้าวจะรวบรวมข้าวจากสมาชิกโดยการเป็นตัวแทนจำหน่าย
3. การรวบรวมข้าวเข้ากองกลาง ธนาคารข้าวจะรวบรวมข้าวของสมาชิกเข้ากองกลาง เพื่อรวมกันขายเป็นคราว ๆ ตามประเภท ชนิด และคุณภาพของข้าว

- การรับมอบข้าว

เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว สมาชิกจะนำข้าวไปส่งมอบให้กับธนาคารข้าว ณ ที่ฉางของธนาคารหรือจะให้เจ้าหน้าที่ไปรับซื้อข้าวก็ได้

สำหรับราคาข้าวนั้น สามารถกำหนดได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ในกรณีที่สมาชิกนำข้าวไปขายให้กับธนาคารข้าว ธนาคารข้าวจะรับซื้อข้าวที่หน้าฉาง ตามราคาที่ทางราชการกำหนดหรือราคาตลาด โดยธนาคารข้าวจะประกาศราคาของข้าวตามคุณภาพ และมาตรฐานไว้ในสถานที่เปิดเผย ณ ธนาคารข้าว
2. ในกรณีที่ธนาคารไปรับข้าวของสมาชิก ณ จุดนัดหมาย สมาชิกจะต้องเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการขนส่งข้าว นั้น ซึ่งราคาค่าขนส่งนี้ถ้าธนาคารเป็นผู้ขนส่ง ราคาขนส่งจะเป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด ทั้งนี้ต้องไม่เกินกว่าราคาในห้องฉันทั่วโดยทั่วไป

การตรวจสอบคุณภาพการกำหนดราคาและการรับมอบ

ธนาคารจะต้องแต่งตั้งกรรมการจัดซื้อข้าว ประกอบด้วย ประธานกรรมการฯ และกรรมการของธนาคารข้าวอย่างน้อย 2 คน และหรือสมาชิกที่มีความชำนาญในเรื่องข้าว เพื่อทำหน้าที่พิจารณารับซื้อข้าวและกำหนดราคาและมอบอำนาจให้กรรมการที่ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการจัดซื้อข้าวเป็นผู้รับผิดชอบในการรวบรวมข้าว ธนาคารข้าวจะรับซื้อข้าวของสมาชิกตามราคาที่ทางราชการหรือราคาตลาด โดยธนาคารจะกำหนดราคารับซื้อข้าวไว้โดยเปิดเผย และประธานกรรมการฯ จะต้องลงลายมือชื่อรับรองไว้เป็นหลักฐานในการรับซื้อในวันนั้น ๆ

ให้กรรมการธนาคารข้าวอย่างน้อย 2 คน ซึ่งมีความรู้ดีในเรื่องข้าวที่ได้รับมอบหมายเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพข้าว กำหนดราคาและรับมอบข้าว โดยสมาชิกผู้ชายหรือผู้แทนตรวจสอบการรับมอบข้าวให้เป็นไปด้วยความถูกต้องและเรียบร้อย

การปฏิบัติเกี่ยวกับการรับมอบข้าวเปลือก และการตีราคาส่งจำหน่าย ให้กรรมการธนาคารข้าวจัดให้มีการชั่งน้ำหนักข้าวที่รับมอบโดยชั่งน้ำหนักคงเหลือสุทธิเพื่อคิดเงิน

การชั่งผลิตภัณฑ์

สมาชิกอาจส่งมอบข้าวเปลือกโดยวิธีบรรจุกระสอบหรือเทกองในเรือ บนเกวียนหรือรถยนต์บรรทุก ในกรณีรับมอบข้าวซึ่งมีชั้นคุณภาพต่างกันคราวเดียวกันขอให้แยกเป็นส่วน ๆ ตามชั้นคุณภาพ กรรมการทำการตรวจสอบโดยใช้หลายโลหะแท่งเอาตัวอย่างเช่น ข้าวเปลือกออกจากกระสอบที่ส่งมอบแต่ละกระสอบ แยกเอาตัวอย่างจากส่วนบน ส่วนกลางและส่วนล่างโดยสลับข้าง ทั้งนี้ให้ตรวจวินิจฉัยโดยถ่วงแท่งในเรื่องชั้นคุณภาพ ความชื้น และความบริสุทธิ์ ไม่มีวัตถุอื่นปลอมปน ชั้นคุณภาพต่างกันให้แยกออกจากกัน แล้วจึงชั่งขึ้นฉาง โดยแยกตามชั้นคุณภาพ

ในการดำเนินการธุรกิจรวบรวมข้าว ธนาคารควรมีเครื่องชั่งขนาด 500 กิโลกรัมสำหรับชั่งข้าวเปลือก โดยชั่งให้ถี่ครั้งละประมาณ 5 กระสอบ หรือชั่งข้าวเปลือกบรรจุ

กระบุงวางซ้อนกันให้ได้ครึ่งละประมาณ 4-6 กระบุง เมื่อเทข้าวเปลือกลงในฉาง แล้วนำกระสอบทั้ง 5 กระสอบ มาซึ้งและหักน้ำหนักกระสอบออกคงเหลือน้ำหนักสุทธิ (กระสอบใหม่มีน้ำหนัก 1.10 กก. เป็นมาตรฐานไม่จำเป็นต้องชั่ง) ในกรณีกระบุงหรือกระสอบมีปะหรือรูนจำเป็นต้องชั่งทุกครั้ง

- การขายข้าว

ธนาคารข้าวจะขายข้าวให้แก่ผู้ซื้อ 2 วิธี คือ

1. ขายเป็นเงินสด โดยชำระราคาทันทีเมื่อส่งมอบ

2. ขายเป็นเงินเชื่อ ในกรณีจำเป็นต้องขายเป็นเงินเชื่อ ให้ผู้ซื้อ

ทำสัญญาไว้กับธนาคารข้าว และต้องมีผู้ที่คณะกรรมการธนาคารเชื่อถือได้ค้ำประกัน การซื้อเชื่อกัน ทั้งต้องมีกำหนดชำระคืนไม่เกิน 1 เดือน

การขายข้าวที่ได้รวบรวมมาจากสมาชิกเป็นเงินเชื่อกัน คณะกรรมการธนาคารข้าวพึงพิจารณาให้รอบคอบและรัดกุม ให้หลีกเลี่ยงการขายเป็นเงินเชื่อแก่พ่อค้าบริษัทห้างร้านที่ธนาคารไม่มีความมั่นใจว่าจะได้รับชำระหนี้จากบุคคลเหล่านี้ ถึงแม้ว่าจะมีผู้ค้ำประกันที่เชื่อถือได้ก็ตามที แต่เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้วเห็นว่าผู้ซื้อนั้นเป็นหน่วยงานของราชการหรือหน่วยงานที่ราชการให้การสนับสนุนอยู่ เช่น องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ชุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด ส่วนกฎเกณฑ์ในหนังสือสัญญาซื้อขายข้าวเป็นเงินเชื่อ ควรกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ไม่เกิน 1 เดือน ถ้ามีเหตุอันควรผ่อนผันจะผ่อนผันได้ไม่เกินครั้งละ 10 วัน ได้ 2 ครั้ง

การรับชำระค่าข้าวของธนาคารข้าวต้องรับเป็นเงินสดหรือตัวเงินเท่านั้น ไม่ควรรับชำระค่าข้าวเป็นเช็ค เพราะเช็คที่ธนาคารข้าวได้รับไว้อาจจะถูกธนาคารผู้จ่ายเงินปฏิเสธการจ่ายเงินได้

- การนำชาวออกจากยุงนาง

การนำชาวออกจากยุงนางของธนาคารชาวนั้น จะต้องมีหลักฐานการส่งจ่าย ชาวตามประเภท จำนวนที่ผู้มีอำนาจของธนาคารชาวเป็นผู้ส่ง เช่น ประธานกรรมการ หรือกรรมการอื่น ๆ อย่างน้อย 2 คน

- กำหนดราคาขาย

คณะกรรมการธนาคารชาวเป็นผู้พิจารณากำหนดราคาขายชาว โดยคำนึง ถึงราคาซื้อขายของตลาดท้องถิ่นหรือตลาดภายในประเทศเป็นเกณฑ์พิจารณา โดย กรรมการต้องติดตามความเคลื่อนไหวของตลาดราคาชาวตลอดเวลา ซึ่งอาจจะได้ มาจากแหล่งชาวต่าง ๆ ที่พอจะเชื่อถือได้เพื่อประกอบการตัดสินใจของคณะกรรมการ

ปัจจุบันได้ให้การสนับสนุนการจัดตั้งธนาคารชาวไปแล้ว 449 แห่ง สมาชิก 89,512 คน เท่าที่ดำเนินการไปแล้วประสบผลสำเร็จพอสมควร ซึ่งกรรมการพัฒนา ชุมชนจะได้อพยายามสนับสนุนให้การดำเนินงานก้าวหน้ายิ่งขึ้นต่อไป.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

โครงการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน
จังหวัดอุดรธานี
พ.ศ. 2521

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ประชาชนผู้ประสบภาวะอศักศึกษาขาดแคลนข้าวบริโภคได้ขยืมข้าวไปบริโภค
  2. เพื่อส่งเสริมให้คนที่มีความรู้และพอมีเงินพอใช้ให้มีโอกาสช่วยเหลือผู้ยากไร้ อันจะนำมาซึ่งความเห็นอกเห็นใจและก่อให้เกิดความสามัคคี
  3. เพื่อช่วยเหลือหนี้สินชาวไร่ชาวนาที่มีอยู่กับภาคเอกชน
  4. เพื่อให้ประชาชนได้ฝึกหัดการบริหารงานในรูปกลุ่ม และรู้จักหลักสหกรณ์
- ป้องกัน
5. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้ช่วยตัวเองให้ปลอดจากหนี้สินในที่สุด
  6. เพื่อเป็นศูนย์กลางไม่ให้พ่อค้าหรือผู้มีอันจะกินเอารัดเอาเปรียบเกษตรกรผู้เดือดร้อนจนเกินควร (นายทุนตกขาวเขียว)
  7. เพื่อเป็นการส่งเสริมโครงการข้างในหมู่บ้าน

สถานที่ดำเนินการ

ในปี พ.ศ. 2520 จะดำเนินการในหมู่บ้าน อำเภอ/กิ่ง ละ 1 แห่ง รวมจำนวน 20 หมู่บ้าน และจะขยายต่อไปตามที่เห็นสมควร

ระยะเวลาดำเนินการ

ตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2521 เป็นต้นไป

งบประมาณและทุนก่อตั้ง - ได้จาก

- ผู้มีจิตศรัทธาหรือราษฎร ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งโครงการบริจาค
- องค์การเอกชนบริจาค
- งบประมาณสภาตำบล
- งบประมาณองค์การบริหารส่วนจังหวัด
- งบประมาณทางราชการ

คณะกรรมการบริหารและดำเนินงาน

ระดับจังหวัด

คณะกรรมการระดับจังหวัดประกอบด้วย

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี	เป็นประธานกรรมการ
รองผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี	เป็นรองประธานกรรมการ
ประธานสภาจังหวัดอุดรธานี	เป็นรองประธานกรรมการ
ปลัดจังหวัดอุดรธานี	เป็นกรรมการ
สรรพากรจังหวัดอุดรธานี	เป็นกรรมการ
สทกรมจังหวัดอุดรธานี	เป็นกรรมการ
เกษตรจังหวัดอุดรธานี	เป็นกรรมการ
พาณิชย์จังหวัดอุดรธานี	เป็นกรรมการ
พัฒนาการจังหวัดอุดรธานี	เป็นกรรมการและเลขานุการ
ประชาสัมพันธ์จังหวัดอุดรธานี	เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้า 1

1. จัดหาข้าวเพื่อเป็นทุนก่อตั้ง โดยการประชาสัมพันธุ์ เชิญชวนประชาชน บริจาคเงินสดหรือข้าวสาร

2. พิจารณาทุนก่อตั้งของแต่ละหมู่บ้าน

3. ประสานงานกับส่วนราชการหรือองค์กร เอกชนที่เกี่ยวข้อง

4. ให้คำแนะนำช่วยเหลือการบริหารงานคณะกรรมการธนาคารข้าว

ระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน

5. เสนอแต่งตั้งกรรมการที่ปรึกษาในระดับต่าง ๆ และผู้เสริมสร้าง

ระดับอำเภอ คณะกรรมการระดับอำเภอประกอบด้วย

นายอำเภอ

เป็นประธานกรรมการ

สมุหบัญชีอำเภอ

เป็นกรรมการ

สหกรณ์อำเภอ

เป็นกรรมการ

เกษตรอำเภอ

เป็นกรรมการ

ปลัดอำเภอฝ่ายพัฒนาและส่งเสริม

เป็นกรรมการ

สมาชิกสภาจังหวัดที่นายอำเภอคัดเลือก โดยการหยั่งเสียง 1 คน เป็นกรรมการ

พัฒนาการอำเภอ

เป็นกรรมการและเลขานุการ

ในคณะกรรมการระดับอำเภอมีหน้าที่ทำนองเดียวกันกับคณะกรรมการระดับจังหวัด และ เสนอแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาและผู้เสริมสร้าง ไปตามลำดับชั้น

ระดับตำบล คณะกรรมการระดับตำบลประกอบด้วย

กำนัน

เป็นประธานกรรมการ

แพทย์ประจำตำบล

เป็นกรรมการ

ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน

เป็นกรรมการ

ผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละ 1 คน

เป็นกรรมการ

ครูซึ่งนายอำเภอแต่งตั้ง เป็นเลขาสภาตำบล เป็นกรรมการ

ให้คณะกรรมการระดับตำบลมีหน้าที่ทำนองเดียวกันกับคณะกรรมการระดับจังหวัด อำเภอ และ เสนอแต่งตั้งผู้เสริมสร้างไปตามลำดับชั้น

ระดับหมู่บ้าน คณะกรรมการระดับหมู่บ้านประกอบด้วย

กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธานกรรมการ

กรรมการอื่นอีก 4 คน ซึ่งประชาชนเลือกตั้งจากคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่นเรียกชื่อว่า "คณะกรรมการพัฒนาการชาวประจำหมู่บ้าน" มีพัฒนากรเป็นที่ปรึกษา และให้คณะกรรมการเลือกตั้งกรรมการทำหน้าที่เป็นเลขานุการ

คณะกรรมการระดับหมู่บ้านมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดหาข้าวเพื่อเป็นทุนก่อตั้ง โดยการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนผู้มีฐานะดีบริจาค
2. พิจารณาการกู้ยืมข้าวของราษฎร
3. ติดตามการทำอะไรทำนาของผู้กู้ เมื่อมีปัญหาให้พิจารณาแก้ไข
4. เรงรัคข้าวที่ให้ราษฎรกู้ยืม
5. เก็บรัคข้าว

แต่ละหมู่บ้าน นอกจากจะมีคณะกรรมการพัฒนาการชาวประจำหมู่บ้านแล้ว ให้มี "ผู้เสริมสร้าง" (เป็นผู้คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือส่งเสริมการดำเนินงาน ซึ่งจะแต่งตั้งจากผู้สนใจโครงการนี้ ทั้งที่อยู่ภายในหมู่บ้านหรือภายนอก หรือผู้อุปถัมภ์ก็ได้ โดยได้รับการเสนอจากกรรมการระดับตำบลหรือระดับอำเภอหรือระดับจังหวัด ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง

คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการที่ปรึกษาระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และระดับตำบล หากมีความจำเป็นและสมควรอาจเสนอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งตามจำนวนที่เห็นสมควรและเหมาะสมได้ เพื่อช่วยเหลือสนับสนุน และรวมพลังของผู้ที่จะเสียสละทำหน้าที่สนับสนุนการจัดหาทุนช่วยประสานงานและให้คำแนะนำปรึกษาหารือแก่คณะกรรมการระดับต่าง ๆ

หมู่บ้านที่จะเปิดดำเนินการ ควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีการทำนา ทำไร่ เป็นส่วนใหญ่
2. ประชาชนโดยทั่วไปมีหนี้สินอยู่กับเอกชน
3. ประชาชนในหมู่บ้านนั้นมีความสามัคคีกัน ไม่แตกแยก
4. มีผู้นำท้องถิ่นที่เสียสละ

ประชาชนผู้อยู่ในเกณฑ์ที่จะได้รับการช่วยเหลือ

1. จะต้องมียอดเงินในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของตนเอง ไม่น้อยกว่า 10 ไร่
2. เป็นผู้ประกอบอาชีพในทางเกษตรกรรม
3. จะต้องมียอดมูลค่าในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาไม่น้อยกว่า 6 เดือน
4. ต้องมีความประพฤติดี ไม่เล่นการพนันดื่มสุราเป็นอาจีน
5. เป็นผู้ที่เคยช่วยเหลืองานสาธารณะของหมู่บ้าน

หลักเกณฑ์การกู้และการชำระ

1. การกู้โดยปกติจะถือเกณฑ์ประชาชน 1 คน ต่อข้าวสาร 12 กก. ต่อเดือน
2. การกู้จะต้องมีราษฎรในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ค้ำประกัน 1 คน หากผู้กู้ไม่สามารถส่งข้าวที่กู้ไปได้ ให้เรียกเก็บจากผู้ค้ำประกัน
3. ผู้กู้จะต้องชำระเป็นข้าวเปลือกดังนี้ ข้าวสาร 100 กก. ต่อข้าวเปลือก (ซึ่งมัดเอาข้าวลีบออกแล้ว) 200 กก. (ข้าวเปลือก 100 ก.ก. จะสีเป็นข้าวสารได้ประมาณ 60 ก.ก. ข้าวเปลือก 200 ก.ก. ก็จะได้ข้าวสารประมาณ 120 ก.ก. เท่ากับผู้เสียดอกเบี้ยเป็นข้าวสารประมาณ 20 ก.ก.)
4. การกู้แต่ละราย จำนวนมากน้อยเท่าใดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้านพิจารณาตามความเหมาะสม
5. ระยะเวลาของการกู้และการส่งใช้ เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวจะต้องส่งใช้ทันที

6. หากการชำระการกูเป็นข้าวต่างกันกับที่กูไป เช่น กูชำระข้าว แต่ส่งไร้ข้าวเปลือกเหนียว ให้ถือราคาท้องถิ่นในขณะนั้นเป็นเกณฑ์คำนวณการส่งไร้

ในกรณีเช่นนี้น้ำหนักของข้าวที่จะต้องส่งไร้อาจจะต้องเปลี่ยนไปจากหลักเกณฑ์ในข้อ 2

วิธีดำเนินงาน

1. ให้สภาตำบลคัดเลือกหมู่บ้านที่สมควรจัดตั้งเป็นบ้านธนาคารข้าว โดยใช้หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นข้อพิจารณา ผ่านความเห็นชอบคณะกรรมการระดับอำเภอ โดยใ้บอกจำนวนหลังคาเรือน พื้นที่ทำกินและจำนวนราษฎรผู้ประสบภาวะอดขัดขาดแคลนข้าวบริโภค
2. เมื่อคัดเลือกหมู่บ้านที่จะจัดตั้งธนาคารข้าวได้แล้วให้มีการประชุมชี้แจงแก่คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ราษฎร
3. จัดตั้งคณะกรรมการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน ตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ในโครงการ
4. คณะกรรมการระดับจังหวัดพิจารณาจัดทุนก่อตั้งมอบข้าวสารให้หมู่บ้านละ 20-40 กระสอบ ให้คณะกรรมการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้านรับไปดำเนินการ คอกเบี้ยที่ได้รับเป็นข้าวให้พิจารณานำไปใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน
5. คณะกรรมการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน จะพิจารณาให้ประชาชนที่มีคุณสมบัติซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรือผู้ที่เห็นสมควร กูยืมข้าวสารไปทันที โดยปกติจะไม่เก็บรักษาไว้นานเกินความจำเป็น และจัดทำบัญชีผู้ยืมไว้ตามแบบ บพ.6 ของกรมประชาสงเคราะห์ โดยอนุโลม โดยถือหลักเกณฑ์ดังนี้
จำนวนข้าวที่จะไ้กู (1 ราย)
- จำนวนข้าวทั้งหมด (คิดเป็น ก.ก.) x จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้กู
ตัวอย่าง

จำนวนข้าวที่จะให้กูยืม 2,500 ก.ก. จำนวนสมาชิกของครอบครัวผู้กูรายที่ 1
จำนวน 8 คน จำนวนสมาชิกครอบครัวของผู้กูทั้งหมด 950 คน

$$\frac{2,500 \times 8}{950} = 21.05 \text{ ก.ก.}$$

จำนวนข้าวของผู้รายนที่ 1 จะได้รับ คือ 21 ก.ก.

6. คณะกรรมการธนาคารข้าวระดับอำเภอ ส่งตัวแทนอย่างน้อย 1 คน ไปคอยช่วยเหลือแนะนำในการกู้ยืมทุกครั้ง

7. ในขณะที่อยู่ในฤดูการเพาะปลูก คณะกรรมการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน จะต้องคอยสอดส่องช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการเพาะปลูก บำรุงรักษา การกำจัดศัตรูพืช เพื่อให้ผู้กู้สามารถที่จะนำผลผลิตไปจำหน่าย หรือส่งใช้การกู้ หากเกินความสามารถให้นำเสนออำเภอ จังหวัด ตามลำดับ

8. การกู้้นอกจากจะกรอกในแบบ บท.6 แล้วจะกำหนดให้มีสัญญากู้ยืมตามตัวอย่างนี้ก็อาจทำได้

9. ให้คณะกรรมการธนาคารข้าวประจำหมู่บ้านเป็นผู้เก็บรักษาข้าวที่กู้ไปส่งใช้ในขั้นแรกให้ฝากไว้กับยุ้งฉางเอกชน หากการดำเนินงานมั่นคงถาวร จังหวัดจะได้พิจารณาจัดตั้งยุ้งฉางประจำหมู่บ้าน โดยขอความร่วมมือไปยังกรมการพัฒนากุมนคร กระทรวงมหาดไทย เกี่ยวกับงบประมาณค่าวัสดุสมทบ ซึ่งได้มีงบประมาณอยู่แล้ว

10. เมื่อคณะกรรมการฯ ระดับหมู่บ้านได้ติดตามและมีการส่งใช้การกู้เรียบร้อยแล้ว ให้รายงานผลต่อสภาตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อทำการประเมินผล

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ราษฎรจะมีข้าวบริโภคในช่วงที่อยู่ในระยะปักดำ
2. จะบรรเทาหนี้สินของชาวไร่อานนาที่มีต่อเอกชนลงได้
3. ก่อให้เกิดการช่วยเหลือกันอันจะนำไปสู่ความสามัคคี
4. ในปี 2521 จะช่วยเหลือราษฎรผู้ประสบภาวะอัตรัดขาดแคลนข้าวได้ไม่น้อยกว่า 300 ครอบครัว
5. จะเป็นทุนหมุนเวียนดำเนินการได้ในปีต่อไป

การประเมินผล

เมื่อถึงฤดูการชำระเสร็จแล้วจะแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ทำการประเมินผล เพื่อใช้
เป็นแนวทางปรับปรุงการดำเนินงานในปีต่อไป

.....

อนุมัติ

(ลงชื่อ) พิศาล มุลศาสตร์สาทร

(นายพิศาล มุลศาสตร์สาทร)

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี

สำเนาถูกต้อง

ประพันธ์ รัตนินิตย์

(นายประพันธ์ รัตนินิตย์)

พัฒนาการจังหวัดอุดรธานี

ที่ทำการพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี

โทร.221592

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติเขียน

นายสุภชัย ไสยโสภณ เกิดเมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. 2499 ที่ตำบล
บ้านดง อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น สำเร็จการศึกษาศิลปศาสตรบัณฑิต
(เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2521 เคยรับราชการ
หัวหน้าหมวดธุรการและการประชุม สำนักงานเลขาธิการจังหวัด องค์การบริหาร
ส่วนจังหวัดสกลนคร เข้าศึกษาต่อในแผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2523 ปัจจุบันรับราชการ ตำแหน่งปลัดอำเภอศรีราชา
จังหวัดอุดรธานี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย